

УДК 343.412

DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.190-203>

ПЕРЕДАЧА МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЗБРОЙНИМ ФОРМУВАННЯМ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Мовчан Роман*, Дудоров Олександр**, Бартош Інна***

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

**доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Навчально-наукового інституту права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4860-0681>

***доктор філософії в галузі права, прокурор Вінницької окружної прокуратури Вінницької області (м. Вінниця, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5120-5063>

У статті з використанням напрацювань кримінально-правової науки і на підставі вивчення матеріалів судової практики розглядається проблема кваліфікації передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора. Показано, що на практиці таке посягання зазвичай отримує кримінально-правову оцінку або як пособництво державі-агресору, або як «господарський» колабораціонізм (ст. 111-2 і ч. 4 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (КК), відповідно). Висловлено рекомендації щодо розмежування складів злочинів проти основ національної безпеки України.

Доведено, що: 1) диспозиція ст. 111-2 КК, у якій щодо відповідних предметів послідовно перераховано три варіативні дії, не дає підстав для диференційованої оцінки збирання (акумулювання) активів та їхньої передачі збройним формуванням держави-агресора; 2) згадування у ч. 4 ст. 111-1 КК тільки про передачу матеріальних ресурсів не виключає кваліфікацію за цією нормою вчинення підготовчих (щодо передачі) дій. Піддано критиці обстоюваний частиною суддівського корпусу підхід, згідно з яким кваліфікація передачі матеріальних ресурсів відповідним збройним формуванням має визначатись належністю цих ресурсів.

Аргументовано, що дії особи, які полягають саме і тільки у передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, *de lege lata* мають кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111-1 КК (за відсутності ознак державної зради). Показано, зокрема, що інший варіант кримінально-правової оцінки становитиме порушення конвенційної вимоги передбачуваності засудження особи на підставі закону. Запропоновано виключити з КК як прояв надмірної криміналізації заборону, присвячену відповідальності за пособництво державі-агресору. Продемонстровано, що завдяки реалізації такої ініціативи буде досягнуто передбачуваність кримінального закону у частині того, що: 1) передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, здійснена в умовах окупації, має кваліфікуватися за удосконаленою ч. 4 ст. 111-1 КК (її наступницею); 2) передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, здійснювана за відсутності умов окупації, визнаватиметься державною зрадою у формі надання іноземній державі допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Ключові слова: пособництво державі-агресору, колабораціонізм, матеріальні ресурси, передача, організація та збір, кримінально-правова кваліфікація, практика ЄСПЛ, правова визначеність, криміналізація, кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки.

© Мовчан Р., Дудоров О., Бартош І., 2025

Мовчан Р., Дудоров О., Бартош І. Передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора: проблеми кримінально-правової кваліфікації. *Art of Justice*. Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2025. Вип. 1 (32). С. 190-203. DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.190-203>

Постановка проблеми

Вже з перших днів широкомасштабного вторгнення російської федерації (далі – рф) в Україну стало зрозумілим, що вітчизняний кримінальний закон не повною мірою готовий до відкритої агресії ворога. Як наслідок, за надзвичайно короткий проміжок часу, який минув після запровадження воєнного стану, в екстреному порядку було ухвалено більше десяти законів, покликаних удосконалити механізм кримінально-правового регулювання. Така активність Верховної Ради України, виявлена у надскладних умовах тодішнього часового цейтноту, була життєво необхідною і через це загалом заслуговує на підтримку. Водночас варто визнати, що, демонструючи спроби усунути всі прогалини чинного на той момент кримінального законодавства, представники депутатського корпусу інколи проявляли очевидну надмірність. Йдеться про ті непоодинокі випадки, коли, ухвалюючи рішення про доповнення КК черговою новелою, законодавець немовби «забував» про те, що відповідальність за вказані у ній діяння вже передбачена однією з його (КК) інших норм. У результаті замість очікуваного вдосконалення кримінального закону утворилися колізії між його окремими приписами. Чи не найбільш відомим і наочним прикладом такої негативної законотворчості може вважатись ухвалене 14 квітня 2022 р. рішення доповнити КК ст. 111-2 «Посібництво державі-агресору», у диспозиції якої вказано, зокрема, на передачу матеріальних ресурсів збройним формуванням (далі – ЗФ) держави-агресора, хоч кримінальна відповідальність за це діяння вже існувала у межах прийнятої раніше (3 березня 2022 р.) ч. 4 ст. 111-1 КК, присвяченої «господарському» колабораціонізму.

Звісно, будь-який випадок, коли змістовно ідентичні діяння кваліфікуються за різними нормами КК, сам по собі є неприпустимим. Серйозність породженої законодавцем ситуації, коли поведінка у вигляді передачі матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора на практиці систематично отримує різну кримінально-правову оцінку з покликанням на одну із двох згаданих заборон, значно посилюється якраз через те, що їхніми санкціями передбачено неспівмірні за суворістю основні покарання: якщо в ч. 4 ст. 111-1 КК це штраф або позбавлення волі на строк від 3 до 5 років, то в ст. 111-2 КК – безальтернативне позбавлення волі на строк від 10 до 12 років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зважаючи на значущість розглядуваної проблеми, її вирішення стало предметом докладання зусиль багатьох вітчизняних дослідників. Свої погляди щодо її розв'язання висловили Н. Антонюк, А. Беніцький, Д. Беляєв, О. Букреєв, Є. Вакуленко, І. Вишневська, І. Газдайка-Василишин, А. Гелетей, І. Давидович, Б. Допіряк, Д. Євтеєва, В. Жидков, О. Жило, З. Загиней-Заболотенко, О. Зайцев, О. Книженко, Ю. Коломієць, М. Корева, В. Кузнецов, С. Куліджанова, І. Медицький, Т. Михайліченко, Д. Олейніков, О. Омельченко, Ю. Орлов, В. Павликівський, Є. Письменський, С. Подкопаєв, Ю. Пономаренко, Н. Прибіткова, О. Радченко, М. Рубашенко, М. Сийплові, О. Трепет, М. Хавронюк, О. Червякова, В. Шлапаченко, І. Яковюк, О. Яновська, А. Яценко та ін. Попри зусилля перерахованих авторів, задовільний варіант вирішення позначеної кримінально-правової проблеми на сьогодні не вироблений ні в правничій науці, ні на практиці. Окремі дослідники, вказуючи на необхідність «усунути протиріччя під час кваліфікації передачі матеріальних ресурсів представникам агресора між ст. 111-1 та ст.

111-2» (Коваленко, 2025, с. 126), не вважають за потрібне конкретизувати спосіб такого усунення.

Мета статті

Метою дослідження є (а) критичне осмислення наявних теоретичних і правозастосовних підходів щодо кваліфікації такого діяння, як передача матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора, (б) вироблення авторських рекомендацій щодо кримінально-правової оцінки вказаної поведінки, а також (в) висунення пропозицій стосовно внесення законодавчих змін, покликаних мінімізувати підґрунтя для неоднакового застосування релевантних положень КК.

Виклад основного матеріалу дослідження

Намагаючись розв'язати аналізовану проблему, відразу декілька дослідників висунули гіпотезу стосовно того, що у ч. 4 ст. 111-1 КК мовиться про передачу матеріальних ресурсів, яка відбувається під примусом (за відсутності ознак добровільності) або через намагання зберегти власну життєдіяльність, тоді як у ст. 111-2 КК – саме і тільки про добровільні дії, вчинені з метою завдання шкоди Україні (Жидков, Жила, 2023; Орлов, Прібиткова, 2022, с. 124). Уразливість цієї позиції виглядає очевидною, бо, попри відсутність у ч. 4 ст. 111-1 КК текстуальної вказівки на добровільність, відповідна недобровільна, вчинена внаслідок примусу поведінка *a priori* не може визнаватися кримінально протиправною з огляду на загальні положення, закріплені у ст. 39 і ст. 40 КК. Із подібних міркувань ми не можемо повністю підтримати В. Павликівського та А. Яценка (2023, с. 37), які, навпаки, вважають, що складом пособництва державі-агресору охоплюється і вимушена передача майна за відсутності крайньої необхідності. Адже, якщо слідувати такій логіці, то виходить, що вимушена передача матеріальних ресурсів має каратися значно суворіше (ст. 111-2 КК), ніж аналогічні дії, вчинені добровільно (ч. 4 ст. 111-1 КК).

На думку І. Медицького (2022, с. 65), єдино-сутнісною розмежувальною ознакою аналізованих деліктів є мета, характерна для пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК), – особа бажає завдання шкоди Україні, тоді як нормою про колабораційну діяльність (ч. 4 ст. 111-1 КК) ця криміноутворювальна ознака не передбачена. Оцінюючи таке твердження, зазначимо, що загалом ми не виключаємо можливість розмежування складів досліджуваних злочинів за згаданою суб'єктивною ознакою. Так, про наявність мети завдання шкоди Україні може свідчити або «військовий» («стратегічний») характер ресурсів (допомоги), які передаються відповідним формуванням, або одночасне вчинення й інших дій, які можуть розцінюватись вже не як передача матеріальних ресурсів, а як варіативно згадана у диспозиції ст. 111-2 КК реалізація або підтримка рішень або дій держави-агресора, ЗФ чи окупаційної адміністрації держави-агресора. Наприклад, винуватими у вчиненні злочину, передбаченого ст. 111-2 КК, були визнані:

– Особа-1, яка передала представникам артилерійської бригади 1-го Армійського корпусу «ДНР» рідини для артилерії «ПОЖ-70» у кількості 3 бочок, буржуйки і гуманітарну допомогу – 240 комплектів термобілизни, 50 спальних мішків, 150 пар рукавиць, засоби гігієни, одяг тощо (вирок Приморського районного суду м. Одеси від 29 серпня 2024 р.);

– Особа-2, який надавав територію власних підприємств у с. Юр'ївці Бердянського району Запорізької області для дислокації підрозділів збройних сил (далі – ЗС) рф,

зокрема, ангар для прихованого зберігання військової техніки підрозділів ЗС рф, а ремонтну майстерню – для ремонту військової техніки держави-агресора, який за його вказівкою здійснювали працівники підприємства (вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 10 червня 2025 р.).

На нашу думку, всі зазначені діяння справді можуть бути визнані вчинюваними з метою завдання шкоди Україні, що, здавалося б, є однозначним аргументом на користь застосування ст. 111-2 КК. Водночас слід враховувати ту обставину, що поруч із передачею матеріальних ресурсів (ч. 4 ст. 111-1 КК) у цій статті (ч. 7) передбачено відповідальність за надання відповідним ворожим формуванням допомоги у веденні бойових дій проти України («воєнний» колабораціонізм). Різницю між цими складами злочинів гарно пояснюють М. Рубашенко та О. Зайцев (2024, с. 328–329), які пишуть, що за ч. 7 ст. 111-1 КК (спеціальна норма) має кваліфікуватися лише та матеріальна допомога (передача ресурсів), яка спрямована (цілком або головним чином) на сприяння саме веденню бойових дій, а не на характерну для ч. 4 ст. 111-1 КК допомогу відповідним формуванням загалом. Тобто йдеться про надання зброї, військової техніки, військової амуніції, ремонт зброї і техніки для подальшого застосування її в бойових діях, забезпечення зв'язку для бойових дій тощо. Подібні міркування щодо співвідношення «воєнного» колабораціонізму та інших складів злочинів проти основ національної безпеки України висловлює Н. Нетеса (2025, с. 145–146).

З урахуванням наведеного теоретичного підходу правильність кваліфікації розглядуваних дій за ст. 111-2 КК вже не виглядає безспірною. Адже в цитованих судових рішеннях йшлося про забезпечення окупантів військовою амуніцією, ремонт техніки для її подальшого застосування тощо, тобто дії, які мають кваліфікуватися як «воєнний» колабораціонізм за спеціальною нормою – ч. 7 ст. 111-1 КК.

Цікавий погляд на вирішення проблеми співвідношення складів кримінальних правопорушень, передбачених не тільки ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2, а й ст. 111 КК, висловив А. Беніцький (2022, с. 94–95), на думку якого: 1) якщо особа передає матеріальні ресурси для організації незаконних збройних формувань (далі – НЗФ) на тимчасово окупованій території (далі – ТОТ), то її дії повинні кваліфікуватися за ст. 111 КК, оскільки результатом таких дій є проведення підривної діяльності проти України; 2) дії суб'єкта, який надає матеріальні ресурси представникам держави-агресора для підтримання функціонування вже створеного НЗФ, мають кваліфікуватися за ст. 111-2 КК; 3) надання матеріальних ресурсів для підтримки НВФ за відсутності мети завдання шкоди Україні потребує кваліфікації за ч. 4 ст. 111-1 КК. З аргументованою критикою викладеного підходу виступив Є. Письменський (2024, С. 341–342), який зауважив, що проявом підривної діяльності може бути передача матеріальних ресурсів як для організації НЗФ, так і для функціонування останніх. Через це складно зрозуміти, на чому базується зворотній висновок. До того ж сформульована в досить абстрактний спосіб мета завдання шкоди Україні може бути притаманна обом випадкам.

Інший варіант вирішення розглядуваної кримінально-правової проблеми пропонують вже згадані М. Рубашенко та О. Зайцев (2024, с. 328). Будучи послідовними, ці правники, як і в інших подібних ситуаціях, пов'язаних із розмежуванням колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору, виходять з того, що ст. 111-2 КК є загальною нормою про передачу ресурсів, тоді як ч. 4 ст. 111-1 КК – спеціальною (вона передбачає відповідальність за передачу матеріальних ресурсів тільки в умовах

окупації). Таку ж думку поділяє А. Гелетей (2024, с. 21–22), який пише, що за ч. 4 ст. 111-1 КК може бути кваліфікована лише та діяльність, яка вчиняється на окупованій території.

Оцінюючи викладені міркування, так само послідовними намагаємося бути й ми. А тому вкотре висловимо свою переконаність у тому, що пропонуваний підхід, будучи перспективним *de lege ferenda*, навряд чи може бути беззастережно сприйнятий *de lege lata*. Адже всупереч розповсюдженому історичному розумінню колабораційної діяльності як поведінки, вчинюваної саме і тільки на окупованій території, у ч. 4 ст. 111-1 КК (на відміну від деяких інших частин цієї статті) відсутня (як, до речі, і в ст. 111-2 КК) «прив'язка» караної за нею передачі матеріальних ресурсів до ТОТ.

Через це ми загалом без подиву сприймаємо інформацію про те, що пропонувана модель розмежування складів аналізованих злочинів проти основ національної безпеки України не завжди враховується на практиці, у межах якої: дії громадян України, які, перебуваючи на території, підконтрольній українській владі, постачали певну продукцію суб'єктам приватного права РФ, в абсолютній більшості випадків (за винятком тих, у яких йшлося про взаємодію з представниками держави-агресора) кваліфікувалися не за ст. 111-2 КК, а за ч. 4 ст. 111-1 КК; водночас ст. 111-2 КК переважно застосовувалася до осіб, які вчиняли відповідні дії на ТОТ.

Проблема розмежування складів злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2 КК, вже тривалий час перебуває у фокусі уваги Н. Антонюк, яка, що важливо, висловлюється з приводу цієї проблеми не лише як науковиця, а й діюча суддя Касаційного кримінального суду Верховного Суду (далі – ККС ВС). Спочатку фахівчиня (2021, с. 62) наполягала на тому, що у ст. 111-2 КК йдеться лише про організаційні дії, які полягають саме і тільки у збиранні й акумулюванні матеріальних ресурсів або інших активів. Виходячи з цього, робився висновок про те, що: особи, які, наприклад, добровільно збирають комп'ютерну техніку, засоби зв'язку чи транспортні засоби для представників держави-агресора, її ЗФ, окупаційної адміністрації, мають відповідати за пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК); дії ж тих, хто передав певні предмети відповідним адресатам, повинні кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111-1 КК. Маємо визнати, що інколи такий підхід сприймається на практиці, якій відомі випадки кваліфікації за ст. 111-2 КК дій тих, хто організовував збір матеріальних ресурсів для подальшої передачі ворогу.

Оцінюючи наведений підхід, вважаємо за доречне зробити такі застереження: 1) диспозиція ст. 111-2 КК, у якій щодо відповідних предметів послідовно перераховано три варіативні дії (збір, підготовка, передача), не дає підстав для диференційованої оцінки, з одного боку, збирання (акумулювання) активів, а з іншого, їхньої передачі ЗФ держави-агресора; 2) згадування у ч. 4 ст. 111-1 КК тільки про передачу матеріальних ресурсів не виключає інкримінування порушення цієї норми у випадках вчинення підготовчих (щодо передачі) дій – збирання і підготовки матеріальних ресурсів (кваліфікація вчиненого у таких випадках, щоправда, потребує додаткового покликання на ч. 1 ст. 14 КК); 3) навіть якщо уявити (хоч такий висновок не впливає не тільки з буквального, а й з телеологічного тлумачення кримінального закону), що у ст. 111-2 КК маються на увазі лише, так би мовити, організаційні, а тому суспільно небезпечніші (порівняно зі «звичайною» передачею матеріальних ресурсів) дії, то виникає питання: чому така поведінка, яка має на меті завдання шкоди Україні, не повинна визнаватися або державною зрадою (ст. 111 КК), або «воєнним» колабораціонізмом (ч. 7 ст. 111-1 КК)?

Зважаючи на викладені аргументи, ми з розумінням ставимося до позиції тих правозастосувачів, які не сприймають викладений підхід до розмежування складів

аналізованих злочинів і дії, які виражаються не лише в передачі, а й у зборі та підготовці матеріальних ресурсів, кваліфікують саме за ч. 4 ст. 111-1 КК.

Цікаво, що згодом Н. Антонюк (2022, с. 45) дещо змінила свою позицію. Якщо раніше дослідниця робила наголос на тому, що при розмежуванні складів злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2 КК, передусім мають враховуватися ознаки об'єктивної сторони (передача матеріальних ресурсів у колабораціонізмі і комплекс дій щодо їхнього збору/підготовки/передачі в пособництві державі-агресору), то в одній зі своїх наступних публікацій фахівчиня уточнила, що під час кваліфікації має братись до уваги належність відповідного майна суб'єкту, який передає його ворогу: у ч. 4 ст. 111-1 КК передбачено, що особа передає майно, яким вона може розпоряджатися, тоді як у ст. 111-2 КК мовиться про особу, котра акумулює чуже майно. Саме ця позиція врешті-решт була загалом сприйнята у правозастосуванні.

Наприклад, під час судового розгляду однієї зі справ встановлено, що, надавши добровільну згоду представникам окупаційної адміністрації держави-агресора щодо призначення його на посаду начальника «Базы топлива и нефтепродуктов производственного подразделения Локомотивного депо Купянск ГП "Купянская железная дорога"», Особа-1 на обійманій посаді: забезпечував паливно-мастильними матеріалами (далі – ПММ) автотракторну техніку, тепловози, самохідний рухомий склад вказаного «державного» підприємства; приймав на зберігання ПММ від представників ЗФ країни-агресора та вживав заходи щодо збереження зазначених ПММ; здійснював передачу ПММ представникам ЗС рф для їх подальшого використання. Суд, визнавши Особу-1 винуватим у реалізації рішень держави-агресора, ЗФ та окупаційної адміністрації держави-агресора, а також у підготовці та передачі матеріальних ресурсів представникам ЗФ держави-агресора, кваліфікував його дії за ст. 111-2 КК (вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 24 квітня 2024 р.).

Захисником Особи-1 це рішення було оскаржене в апеляційному порядку. В апеляційній скаргі з-поміж іншого було зазначено, що, хоч обвинувачений і виконував обов'язки начальника бази палива, він не погоджується з кваліфікацією вчиненого ним, що, на його думку, підпадає під дію ч. 4 ст. 111-1 КК як передача матеріальних ресурсів НЗФ рф, а також як провадження господарської діяльності зі створеними на ТОТ незаконними органами влади та державою-агресором. Утім, розглянувши викладені аргументи захисника Особи-1, суд апеляційної інстанції фактично дослівно відтворив згадану вище позицію Н. Антонюк, зазначивши, що для розмежування колабораційної діяльності (ч. 4 ст. 111-1 КК) та пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК) має значення те, кому належали матеріальні ресурси, які передавалися створеним на ТОТ ЗФ та окупаційній адміністрації держави-агресора: ч. 4 ст. 111-1 КК передбачає відповідальність за передачу матеріальних ресурсів, якими особа безпосередньо володіє або користується. Це означає, що така особа має реальну можливість контролювати або використовувати ці ресурси; натомість ст. 111-2 КК охоплює передачу матеріальних ресурсів, які не перебувають у безпосередньому володінні або користуванні особи, тобто передачу ресурсів, що належать іншим особам чи організаціям, або перебуває у загальному обігу, але особа безпосередньо не має над ними контролю. А вже далі судді апеляційної інстанції послалися на те, що Особа-1 не мав статусу підприємця, не займався господарською діяльністю на ТОТ, не мав матеріальних ресурсів у своєму володінні та користуванні. Навпаки, вказується в ухвалі, обвинувачений передавав матеріальні

ресурси, які належали державному підприємству «Укрзалізниця» (стаціонарні ємності, дизельне паливо, яке в них зберігалось, мастило та вугілля), представникам ЗФ держави-агресора, виконував рішення держави-агресора та її окупаційної адміністрації. Зважаючи на це, було зроблено висновок про правильність кваліфікації вчиненого Особою-1 ст. 111-2 КК (ухвала Харківського апеляційного суду від 28 листопада 2024 р.). Під час розгляду касаційної скарги з позицією суду апеляційної інстанції погодився і ККС ВС (постанова першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 липня 2025 р.). Відповідна правова позиція некритично відтворена І. Давидович та С. Куліджановою (2024, с. 38).

Враховуючи те, що відповідно до чинного законодавства про судоустрій на ВС покладено завдання забезпечувати сталість та однаковість судової практики, мусимо висловити невтішний прогноз щодо «правозастосовних наслідків» ухвалення згаданого рішення – останнє може остаточно повернути русло правозастосовної практики у хибне русло. З одного боку, ми можемо лише вітати зусилля представників суддівського корпусу, які, з огляду на неякісну законотворчість, пропонують бодай якісь критерії розмежування складів злочинів, ознаки яких у фактично ідентичний спосіб закріплені у ч. 4 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК. З іншого, викладений у згаданих судових рішеннях підхід до розмежування цих складів сприймається неоднозначно. Зокрема, уважно вивчивши положення ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2 КК, як і в аналогічній ситуації щодо відмежування діянь у вигляді передачі та акумулювання матеріальних ресурсів, ми не знайшли бодай найменшого натяку на те, що в цих нормах мовиться про передачу майна, так би мовити, диференційованого статусу (умовно «належного» і «неналежного» передавачу, відповідно).

Ще менш придатною відповідна аргументація виглядає у світлі дотримання елементарної справедливості. Адже, якщо слідувати озвученій частиною суддів логіці, то отримуємо парадоксальну ситуацію, коли: 1) дії особи, котра передає відповідним формуванням майно (наприклад, нафтопродукти), яке належить їй на праві приватної власності (зокрема як приватному підприємцю), мають, незалежно від вартості майна і мотивів здійсненої передачі, кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111-1 КК, у санкції якої, як уже зазначалось, як максимально суворе (не кажучи вже про альтернативно згаданий штраф) встановлене покарання у виді позбавлення волі строком до 5 років; 2) тоді як ідентична поведінка суб'єкта, який із тих самих мотивів передає майно однакової вартості, яке, щоправда, не належить йому на праві приватної власності (наприклад, майно державних чи комунальних підприємств), має визнаватися пособництвом державі-агресору і кваліфікуватися за ст. 111-2 КК, у якій передбачено безальтернативне покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 12 років (до речі, це покарання є навіть тяжчим за те, що передбачене у ч. 5 ст. 111-1 КК за обіймання найвищих посад у незаконних органах влади, створених на ТОТ). З подібних міркувань аналізований підхід до кваліфікації був критично оцінений і М. Рубашенком та О. Зайцевим (2024, с. 325–326). Думку про те, що за ч. 4 ст. 111-1 КК можуть кваліфікуватися випадки передачі окупантам майна, яким особа володіє як на законних підставах, так і без таких, поділяє Д. Євтеєва (2025, с. 116), а також Є. Письменський (2023, с. 160).

У цьому контексті вважаємо за доцільне пригадати ще одне кримінальне провадження. Йдеться про Особу-2, який, перебуваючи на ТОТ, займаючи посаду начальника служби безпеки ТОВ ВКФ «Старк», будучи відповідальним за збереження майна вказаного підприємства, добровільно передав окупантам приміщення, ангари,

склади, адміністративні будівлі та території, що належать цьому ТОВ, та які надалі використовувалися відповідними формуваннями для розміщення військової техніки, боєприпасів та особового складу, а також для приховування особового складу, військової техніки ЗФ держави-агресора від виявлення ЗСУ (вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 21 червня 2024 р.).

Як і в розглянутій ККС ВС справі, коли обвинувачений, обіймаючи посаду керівника нафтобази, передав окупантам майно ДП «Укрзалізниця», Особа-2 передав ворогу матеріальні ресурси, які належали не йому особисто, а підприємству – ТОВ «Старк», у якому він працював начальником служби безпеки. При цьому Особа-2 (всупереч позиції ККС ВС) був визнаний винуватим не у пособництві державі-агресору (ст. 111-2 КК), а в «господарському» колабораціонізмі (ч. 4 ст. 111-1 КК), за що і був покараний штрафом у розмірі 10 тис. НМДГ. Вважаємо таку кваліфікацію правильною й адекватною (враховуючи співвідношення суспільної небезпеки відповідного діяння і покарання, що призначається за його вчинення) кримінально-правовою відповіддю на розглядуване посягання.

Інший шлях вирішення аналізованої кримінально-правової проблеми пропонує М. Хавронюк (2022), на думку якого у цьому разі слід відштовхуватися від правил подолання темпоральних колізій, враховуючи які (застосуванню підлягає більш новий закон) відповідні дії мають кваліфікуватися за ст. 111-2 КК. Згодом така позиція була підтримана С. Подкопаєвим (2022, с. 267–270). Аналогічний спосіб подолання колізій між нормативно-правовими актами рівної юридичної сили передбачений Законом України від 24 серпня 2023 р. «Про правотворчу діяльність» (п. 2 ч. 3 ст. 66), який, щоправда, не набрав чинності.

З огляду на те, що в юридичній літературі сформувались декілька концептуально різних підходів до співвідношення колізії та конкуренції правових норм, питання, поняттям чого саме – колізії або конкуренції – охоплюється співвідношення положень ст. 111-2 і ч. 4 ст. 111-1 КК у правозастосовній площині, потребує самостійного розгляду із залученням, зокрема, здобутків загальної теорії права. Тут обмежимося зазначенням того, що: по-перше, виділені у кримінально-правовій науці алгоритм і правила кваліфікації діяння за наявності темпоральної колізії кримінально-правових норм (Ус, с. 132–133) навряд чи мають відношення до питання кваліфікації передачі матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора за умов паралельної (одночасної) чинності ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2 КК; по-друге, схиляємося до думки про те, що у розглядуваній ситуації має місце конкуренція кримінально-правових норм – нетипова ситуація у правозастосуванні, коли при кримінально-правовій кваліфікації одного кримінального правопорушення на застосування претендують дві (або більше) взаємопов'язані кримінально-правові норми за необхідності обрати одну з них (Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії). Кн. 1, 2025, с. 757–758).

Змістовно ж наша позиція, вперше озвучена ледь не одразу після доповнення КК ст. 111-2, залишається незмінною. Ми й дотепер вважаємо, що при вирішенні питання кваліфікації передачі матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора слід брати до уваги: 1) правило конституційного походження, згідно з яким усі сумніви мають тлумачитися на користь особи, діяння якої кваліфікується; 2) такий складник засади верховенства права, як принцип правової визначеності (Дудоров, Мовчан, 2022, с. 95–117).

На користь пропонованого підходу свідчить з-поміж іншого положення про те, що засудження будь-якої особи за вчинення кримінального правопорушення повинно відповідати стандартам ст. 7 (1) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ). Попри свій доволі лаконічний зміст, ст. 7 (1) ЄКПЛ містить чимало гарантій, частина з яких має текстуальний, а частина – контекстуальний характер. Згідно з практикою ЄСПЛ ст. 7 (1) ЄКПЛ вимагає від держав дотримання низки гарантій; зокрема, ЄСПЛ послідовно впроваджує ідею передбачуваності закону *in concreto*, тобто передбачуваності для конкретної особи в конкретний момент часу її засудження за певне кримінальне правопорушення та покарання за нього з огляду на чинний в цей конкретний момент закон.

Як влучно зауважує К. Задоя, конвенційна вимога передбачуваності засудження особи на підставі закону *in concreto*, що якнайкраще відповідає ідеї людської гідності, на якій ґрунтується сучасне вчення про основоположні права людини, означає визнання державою того, що: 1) людина повинна мати можливість узгоджувати свою поведінку з чинними нормами кримінального права, тобто робити осмислений вибір на користь дозволеної чи забороненої кримінальним правом поведінки; 2) якщо людина не мала такої можливості, то вона не повинна бути засудженою і покараною за дію (бездіяльність), що ставиться їй у вину (Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії). Кн. 2, 2025, с. 697, 711–712).

Суголосно висловлюється З. Загинець-Заболотенко (2015, с. 341), яка, посилаючись на рішення ЄСПЛ, зазначає, що норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована достатньо чітко, що дає особі можливість керуватися цією нормою у своїх діях.

Чи є підстави вважати, що ч. 4 ст. 111-1 і ст. 111-2 КК є чіткими, точними і несуперечливими правовими приписами, і чи дають вони, виступаючи належним правовим орієнтиром, можливість передбачати юридичні наслідки своєї поведінки – передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора? Негативні відповіді на поставлені питання видаються більш, ніж очевидними.

Водночас, навіть послідовно відстоюючи викладений підхід, ми усвідомлюємо те, що сподіватися на його беззастережну підтримку з боку правозастосувачів, мабуть, не варто. А тому ми з розумінням сприймаємо інформацію про те, що у судовій практиці нині відсутня уніфікована позиція щодо вирішення розглядуваної кримінально-правової проблеми.

За таких умов вести мову про розумно передбачуваний характер судового тлумачення, чим систематично переймається ЄСПЛ, на жаль, не доводиться. При цьому ЄСПЛ виходить з того, що неузгодженій судовій практиці бракує необхідної точності для того, аби уникнути будь-яких ризиків неправомірності і дозволити кожному передбачати наслідки своїх дій (Довідник із застосування статті 7 Європейської конвенції з прав людини, 2024, с. 18–20).

Висновки

Отже, *de lege lata* дії особи, які полягають у передачі матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора, мають кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111-1 КК, для інкримінування порушення якої не потрібна наявність мети завдання шкоди Україні. Якщо допомога ворогу полягала не тільки у вказаній передачі ресурсів, а й у вчиненні інших посягань, то останні потребують кримінально-правової оцінки за допомогою, зокрема, ст. 111-2, ст. 111

КК або відмінних від її ч. 4 частин ст. 111-1 КК. Інший варіант кримінально-правової кваліфікації становитиме очевидне порушення конвенційної вимоги передбачуваності засудження особи на підставі закону (ст. 7 (1) ЄКПЛ).

De lege ferenda з'ясований законодавчий недолік потребує усунення тим органом (Верховна Рада України), який його створив. Переконані у тому, що на сьогодні потреби в ст. 111-2 КК в її чинній редакції немає, а тому ця заборона як прояв надмірної криміналізації (а точніше невиправданої диференціації кримінальної відповідальності) підлягає вилученню із системи чинного кримінального законодавства. За умови реалізації такої законодавчої ініціативи буде зрозуміло (передбачувано, зокрема, для потенційних делінквентів), що: 1) передача матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора, здійснена в умовах окупації, має кваліфікуватися за удосконаленою ч. 4 ст. 111-1 КК (або її наступницею), в якій, своєю чергою, мають бути закріплені умови окупації як обов'язкова ознака (обстановка) складу цього злочину; 2) передача матеріальних ресурсів ЗФ держави-агресора, здійснена за відсутності умов окупації, визнаватиметься «звичайною» державною зрадою у формі надання іноземній державі допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Перспективи подальших наукових розвідок

Потребують поглибленого дослідження й інші, крім «господарського», форми колабораціонізму, передбачені ст. 111-1 КК.

Список використаних джерел

1. Коваленко Є. До питання кваліфікації складу колабораційної діяльності та інших форм допомоги державі-агресору як передумови вчинення воєнних злочинів. *Злочини проти людяності та геноцид: практичний погляд на окремі аспекти російської агресії в контексті ратифікації Римського Статуту* : матеріали панельної дискусії в рамках IX Міжнародного юридичного форуму (23 вересня 2025 року, м. Харків). Київ : Алерта, 2025. С. 124–127.
2. Жидков В., Жила О. Доказування злочинів про колабораційну діяльність: проблемні питання закону. *Українська гельсінська спілка з прав людини*. 5.05.2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/dokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiynu-diialnist-problemni-pytannia-zakonu/> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Орлов Ю. В., Прібиткова Н. О. Зауваження та пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність» (реєстр. № 7647 від 09.08.2022). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2022. № 2 (27). С. 120–129.
4. Павликівський В. І., Яценко А. М. Кримінальна відповідальність за різні прояви колабораціонізму: проблеми правозастосування. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2. С. 31–50.
5. Медичкий І. Б. Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: «дотичність» та розмежування у ході кримінально-правової кваліфікації. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути* : матеріали міжнар. наук. конференції, м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р. / редкол.: В. Я. Тацій, Ю. А. Пономаренко, Ю. В. Баулін та ін. Харків : Право, 2022. С. 62–65.
6. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 29 серпня 2024 р. у справі № 522/11286/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121524162> (дата звернення: 10.11.2025).
7. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 10 червня 2025 р. у справі № 607/21077/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128090846> (дата звернення: 10.11.2025).

8. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод та реінтеграції територій : монографія / М. А. Рубашенко, І. В. Яковюк, Н. В. Шульженко, О. В. Зайцев, С. О. Харитонов ; за наук. ред. М. А. Рубашенка ; Нац. фонд. дослідж. України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 576 с.
9. Нетеса Н. В. Проблеми кваліфікації надання допомоги ворогу у війсьній сфері в умовах конкуренції кримінально-правових норм: доктринальні, законодавчі та правозастосовні аспекти. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. № 49. С. 140–149.
10. Беніцький А. Особливості кримінально-правової кваліфікації злочинів, перед бачених ч. 4 ст. 111-1 КК України, та розмежування їх із суміжними складами злочинів. *Право України*. 2022. № 11. С. 88–99.
11. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності : монографія. Київ : Алерта, 2024. 438 с.
12. Гелетей А. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України (статті 111-1 та 111-2 КК України). *Науковий вісник Карпатського університету імені Августина Волошина*. 2024. Вип. 7. С. 14–24.
13. Антонюк Н. Державна зрада і колабораційна діяльність. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4. С. 56–68.
14. Антонюк Н. Зміни до злочинів проти основ національної безпеки: криміналізація чи диференціація кримінальної відповідальності. *Право України*. 2022. № 11. С. 37–48.
15. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 24 квітня 2024 р. у справі № 646/3927/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118577694> (дата звернення: 10.11.2025).
16. Ухвала Харківського апеляційного суду від 28 листопада 2024 р. у справі № 646/3927/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123521067> (дата звернення: 10.11.2025).
17. Постанова першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 липня 2025 р. у справі № 646/3927/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129342876#> (дата звернення: 10.11.2025).
18. Давидович І. І., Куліджанова С. Е. Політика протидії колабораціонізму: сучасний стан та проблематика. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 3. С. 35–41.
19. Письменський Є. Особливості кваліфікації колабораційної діяльності у формі передачі матеріальних ресурсів ворогу. *Науковий вісник ДДУВС*. 2023. Спеціальний випуск № 2. С. 158–164.
20. Євтеєва Д. П. Щодо розуміння передачі матеріальних ресурсів як прояву колабораційної діяльності за ч. 4 ст. 111-1 КК України. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінолог. асоціація України. Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 115–118.
21. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 21 червня 2024 р. у справі № 646/2889/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119892269> (дата звернення: 10.11.2025).
22. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Аналіз статті 111-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. *ЦППР*. 29 квітня 2022 р. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/> (дата звернення: 10.11.2025).
23. Подкопаєв С. Окремі аспекти відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 111, 111-1 та 111-2 Кримінального кодексу України (в контексті рекомендацій щодо діяльності органів прокуратури). *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. № 138. Р. 267–270. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2074> (дата звернення: 10.11.2025).
24. Ус О. В. Кваліфікація в кримінальному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків. 2020. 485 с.
25. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії) : підручник : у 2 книгах/ за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ : Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

26. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2. С. 95–117.

27. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії) : підручник : у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ : Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

28. Загиней З. А. Кримінально-правова герменевтика : монографія. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2015. 380 с.

29. Довідник із застосування статті 7 Європейської конвенції з прав людини. Ніякого покарання без закону: принцип встановлення законом кримінальних правопорушень і покарань. Оновлено 31 серпня 2024 року. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_ukr (дата звернення: 10.11.2025).

References

1. Kovalenko, Ye. (2025). Do pytannia kvalifikatsii skladu kolaboratsiinoi diialnosti ta inshykh form dopomohy derzhavi-ahresoru yak peredumovy vchynennia voiennykh zlochyniv. Zlochyny proty liudianosti ta henotsyd : praktychnyi pohliad na okremi aspekty rosiiskoi ahresii v konteksti ratyfikatsii Rym'skoho Statutu [Crimes against humanity and genocide: a practical view of certain aspects of Russian aggression in the context of the ratification of the Rome Statute: materials of a panel discussion within the framework of the IX International Legal Forum] : materialy panelnoi dyskusii v ramkakh IKh Mizhnarodnoho yurydychnoho forumu (23 veresnia 2025 roku. m. Kharkiv). Kyiv : Alerta. S. 124–127 [in Ukrainian].

2. Zhydkov, V., & Zhyla, O. (2025). Dokazuvannia zlochyniv pro kolaboratsiynu diialnist : problemni pytannia zakonu. Ukrainska helsinska spilka z prav liudyny [Ukrainian Helsinki Human Rights Union]. Retrieved from: <https://www.helsinki.org.ua/articles/dokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiynu-diialnist-problemni-pytannia-zakonu/> [in Ukrainian].

3. Orlov, Yu. V., & Pribytkova, N. O. (2022). Zauvazhennia ta propozyitsii do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiynu diialnist» (reiestr. № 7647 vid 09.08.2022). Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy [Bulletin of the Criminological Association of Ukraine], 2, S. 120–129. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2022.2.10> [in Ukrainian].

4. Pavlykivskyi, V. I., & Yashchenko, A. M. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za rizni proiavy kolaboratsionizmu : problemy pravozastosuvannia. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy [Bulletin of the Criminological Association of Ukraine], 2, S. 31–50. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.02> [in Ukrainian].

5. Medytskyi, I. B. (2022). Kolaboratsiina diialnist i posobnytstvo derzhavi-ahresoru : «dotychnist» ta rozmezhuvannia u khodi kryminalno-pravovoi kvalifikatsii. Kryminalne pravo Ukrainy pered vyklykamy suchasnosti i maibuttia: yakym vono ye i yakym yomu buty [Criminal law of Ukraine facing the challenges of the present and the future: what it is and what it should be] : materialy mizhnar. nauk. konferentsii, m. Kharkiv, 21–22 zhovt. 2022 r. Kharkiv : Pravo. S. 62–65 [in Ukrainian].

6. Vyrok Prymorskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 29 serpnia 2024 r. u spravi № 522/11286/23 [Verdict of the Primorsky District Court of Odessa dated August 29, 2024 in case No. 522/11286/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121524162> [in Ukrainian].

7. Vyrok Ternopil'skoho miskraionnoho sudu Ternopil'skoi oblasti vid 10 chervnia 2025 r. u spravi № 607/21077/24 [Verdict of the Ternopil City District Court of Ternopil Region dated June 10, 2025 in case No. 607/21077/24]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128090846> [in Ukrainian].

8. Rubashchenko, M. A., & Yakoviuk, I. V., & Shulzhenko, N. V., & Zaitsev, O. V., & Kharytonov, S. O. (2024). Kolaboratsionizm na tymchasovo okupovanykh terytoriakh: problemy pravovoi otsinky, harantuvannia prav i svobod ta reintehratsii terytorii : monohrafiia [Collaborationism in temporarily occupied territories: problems of legal assessment, guaranteeing rights and freedoms, and reintegration of territories: monograph]. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

9. Netesa, N. V. (2025). Problemy kvalifikatsii nadання dopomohy vorohu u voiennoi sferi v umovakh konkurentsii kryminalno-pravovykh norm : doktrynalni, zakonodavchi ta pravozastosovni aspekty. Pytannia borotby zi zlochynnistiu [Crime control issues], 49, S. 140–149. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2025-49-140> [in Ukrainian].
10. Benitskyi, A. (2022). Osoblyvosti kryminalno-pravovoi kvalifikatsii zlochyniv, pered bachenykh ch. 4 st. 111-1 KK Ukrainy, ta rozmezhuвання yikh iz sumizhnymy skladamy zlochyniv. Pravo Ukrainy [Law of Ukraine], 11, S. 88–99 [in Ukrainian].
11. Pysmenskyi, Ye. O. (2024). Kryminalno-pravovi problemy protydii kolaboratsiinii diialnosti : monohrafiia [Criminal law problems of countering collaborative activities: monograph]. Kyiv : Alerta [in Ukrainian].
12. Heletei, A. (2024). Kryminalni pravoporushennia proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy (statti 111-1 ta 111-2 KK Ukrainy). Naukovyi visnyk Karpatskoho universytetu imeni Avhustyna Voloshyna [Scientific Bulletin of the Augustyn Voloshyn Carpathian University], Vyp. 7, S. 14–24 [in Ukrainian].
13. Antoniuk, N. (2021). Derzhavna zrada i kolaboratsiina diialnist. Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy [A word from the National School of Judges of Ukraine], 4, S. 56–68 [in Ukrainian].
14. Antoniuk, N. (2022). Zminy do zlochyniv proty osnov natsionalnoi bezpeky : kryminalizatsiia chy dyferentsiatsiia kryminalnoi vidpovidalnosti. Pravo Ukrainy [Law of Ukraine], 11, S. 37–48 [in Ukrainian].
15. Vyroch Chervonozavodskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 24 kvitnia 2024 r. u spravi № 646/3927/23 [Verdict of the Chervonozavodsky District Court of Kharkiv dated April 24, 2024 in case No. 646/3927/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118577694> [in Ukrainian].
16. Ukhvala Kharkivskoho apeliatsiinoho sudu vid 28 lystopada 2024 r. u spravi № 646/3927/23 [Decision of the Kharkiv Court of Appeal dated November 28, 2024 in case No. 646/3927/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123521067> [in Ukrainian].
17. Postanova pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 31 lypnia 2025 r. u spravi № 646/3927/23 [Resolution of the First Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of July 31, 2025 in case No. 646/3927/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129342876#> [in Ukrainian].
18. Davydovych, I. I., & Kulidzhanova, S. E. (2024). Polityka protydii kolaboratsionizmu : suchasnyi stan ta problematyka. Ukrainska politseistyka : teoriia, zakonodavstvo, praktyka [Ukrainian police science: theory, legislation, practice], 3, S. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-3-11-6> [in Ukrainian].
19. Pysmenskyi, Ye. (2023). Osoblyvosti kvalifikatsii kolaboratsiinoi diialnosti u formi peredachi materialnykh resursiv vorohu. Naukovyi visnyk DDUVS [Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs], Spetsialnyi vypusk № 2, S. 158–164. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-158-164> [in Ukrainian].
20. Yevtieieva, D. P. (2025). Shchodo rozuminnia peredachi materialnykh resursiv yak proiavu kolaboratsiinoi diialnosti za ch. 4 st. 111-1 KK Ukrainy. Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny ta u povoiennii perspektyvi : mizhdystsypinarna panorama [Crime and Counteraction to It in Wartime and in the Postwar Perspective: An Interdisciplinary Panorama] : zb. tez dop. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 16 kvit. 2025 r.). Vinnytsia : KhNUVS. S. 115–118 [in Ukrainian].
21. Vyroch Chervonozavodskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 21 chervnia 2024 r. u spravi № 646/2889/23 [Verdict of the Chervonozavodsky District Court of Kharkiv dated June 21, 2024 in case No. 646/2889/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119892269> [in Ukrainian].
22. Khavroniuk, M. (2022). Za posobnytstvo derzhavi-ahresoru – kryminalna vidpovidalnist. Analiz statti 111-2 KKKU iz serii naukovo-praktychnykh komentariv Mykoly Khavroniuka pro zminy do Kryminalnoho kodeksu, pryiniati pid chas voiennoho stanu [Criminal liability for aiding an aggressor state. Analysis of Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine from a series of scientific and practical comments by Mykola Khavronyuk on amendments to the Criminal Code adopted during martial law]. Retrieved from: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/> [in Ukrainian].
23. Podkopaiev, S. (2022). Okremi aspekty vidmezhuвання skladiv kryminalnykh pravoporushen, peredbachenykh stattiamy 111, 111-1 ta 111-2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (v konteksti rekomendatsii shchodo diialnosti orhaniv prokuratury). Scientific Collection «InterConf», № 138, P. 267–270. Retrieved from: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2074> [in Ukrainian].

24. Us, O. V. (2020). Kvalifikatsiia v kryminalnomu pravi Ukrainy [Qualification in criminal law of Ukraine]. Doctor's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
25. Kryminalne pravo. Zahalna chastyna (Ukrainsko-ievropeiski studii) : pidruchnyk: u 2 knyhakh (2025). Za red. O. O., Dudorova, A. A. Stryzhevskoi. Knyha 1. Vstup do kryminalnoho prava Ukrainy. Vchennia pro kryminalne pravoporushennia [Book 1. Introduction to the Criminal Law of Ukraine. The Doctrine of Criminal Offenses]. Kyiv : Vydavnytstvo «Norma prava» [in Ukrainian].
26. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2022). Vidpovidalnist za posobnytstvo derzhavi-ahresoru : problemy kvalifikatsii ta vdoskonalennia kryminalnoho zakonu. Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy [Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine], 2, S. 95–117. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.18.266927> [in Ukrainian].
27. Kryminalne pravo. Zahalna chastyna (Ukrainsko-ievropeiski studii) : pidruchnyk: u 2 knyhakh (2025). Za red. O. O., Dudorova, A. A. Stryzhevskoi. Knyha 2. Vchennia pro zakhody kryminalno-pravovoho vplyvu. Zahalna chastyna kryminalnoho prava yevropeiskykh derzhav [Book 2. The doctrine of measures of criminal legal influence. General part of the criminal law of European states]. Kyiv : Vydavnytstvo «Norma prava» [in Ukrainian].
28. Zahynei, Z. A. (2015). Kryminalno-pravova hermenevtyka : monohrafiia [Criminal law hermeneutics: monograph]. Kyiv : Vydavnychiy dim «ArtEk» [in Ukrainian].
29. Dovidnyk iz zastosuvannia stat' 7 Yevropeiskoi konventsii z prav liudyny. Niiakoho pokarannia bez zakonu: pryntsyyp vstanovlennia zakonom kryminalnykh pravoporushen i pokaran. Onovleno 31 serpnia 2024 roku [Handbook on the application of Article 7 of the European Convention on Human Rights. No punishment without law: the principle of establishing criminal offences and penalties by law. Updated 31 August 2024]. Retrieved from: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_ukr [in Ukrainian].

TRANSFER OF MATERIAL RESOURCES TO ARMED FORMS OF THE AGRESSOR STATE: PROBLEMS OF CRIMINAL-LEGAL QUALIFICATION

Roman Movchan*, Alexander Dudorov, Inna Bartosh*****

**Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Constitutional, International and Criminal Law at Vasyl' Stus Donetsk National University (Vinnitsa, Ukraine)*

***Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Criminal Law Policy and Criminal Law of the Educational and Scientific Institute of Law of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine*

****Doctor of Philosophy in Law, Prosecutor of the Vinnytsia District Prosecutor's Office of the Vinnytsia Region (Vinnitsa, Ukraine)*

The article, using the developments of criminal law science and based on the study of judicial practice, considers the problem of qualifying the transfer of material resources to armed formations of the aggressor state. It is shown that in practice such an encroachment usually receives a criminal-legal assessment either as aiding the aggressor state or as "economic" collaborationism (Article 111-2 and Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine (CC), respectively). Recommendations are made regarding the delimitation of the elements of crimes against the foundations of national security of Ukraine.

It is proved that: 1) the disposition of Art. 111-2 of the Criminal Code, which sequentially lists three variant actions for the relevant objects, does not provide grounds for a differentiated assessment of the collection (accumulation) of assets and their transfer to the armed formations of the aggressor state; 2) the mention in Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code only of the transfer of material resources does not exclude the qualification under this norm of the commission of preparatory (transfer) actions. The approach advocated by

part of the judiciary, according to which the qualification of the transfer of material resources to the relevant armed formations should be determined by the ownership of these resources, has been criticized. It has been argued that the actions of a person, which consist precisely and only in the transfer of material resources to the armed formations of the aggressor state, *de lege lata* should be qualified under Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code (in the absence of signs of high treason). It is shown, in particular, that another version of the criminal law assessment would constitute a violation of the conventional requirement of predictability of a person's conviction on the basis of the law. It is proposed to exclude from the Criminal Code, as a manifestation of excessive criminalization, the prohibition on liability for aiding an aggressor state. It is demonstrated that due to the implementation of such an initiative, the predictability of the criminal law will be achieved in that: 1) the transfer of material resources to the armed formations of the aggressor state, carried out under conditions of occupation, should be qualified under the improved Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code (its successor); 2) the transfer of material resources to the armed formations of the aggressor state, carried out in the absence of conditions of occupation, will be recognized as high treason in the form of providing assistance to a foreign state in carrying out subversive activities against Ukraine.

Key words: aiding and abetting an aggressor state, collaborationism, material resources, transfer, organization and collection, criminal legal qualification, ECHR practice, legal certainty, criminalization, criminal offenses against the foundations of national security.

Стаття:
надійшла до редакції 18.11.2025
прийнята до друку 10.12.2025